

NAISTEN JA LASTEN JATKOSOTA – ERILLISTÄ VAI YHTEISTÄ?

Kuva: Irmeli Jung

SIRPA KÄHKÖNEN

on helsinkiläinen historiaan erikoistunut kirjailija.

■ Osallistuin viime syksynä Turussa naishistoriapäivien avajaispaneeliin. Vilkkaan keskustelun lomassa välähti myös erillisototeema, josta viime vuonna käytiin kuumiakin debatteja. Paneelissa asiaa sivuttiin tutkimuksen sukupuolittuneisuuden ja historioitsijoiden aihevalinnan yhteydessä. Joku panelisteista totesi, että naiset eivät keskustelee erillissodasta.

Muistan, että joku yleisöstä vastasi: ei tarvitsekaan.

Ja muistan, että siihen lankaan olisi ollut tärkeää tarttua. Mutta kuten kunnan paneeleissa aina, keskustelu kiisi jo muissa aiheissa eikä aikaa voinut kääntää taaksepäin.

Tahtoisin nyt hetkeksi palata menneeseen ja käsitellä tuota erilliseksi väitettyä sotaa, jota Suomi kävi Saksan rinnalla. Itse olen tutkinut aihetta kirjailijana; viimeisin romaanini *Jään ja tulen kevät* kuvasi talvea 1940–41 Kuopion kaupungissa ja Suomen ja Saksan lähentymistä toisiinsa kaupunkilaisten kohtaloitten kautta.

Koska kirjailijana olen erityisen kiinnostunut kielestä, termi erillissota on kiehtonut minua propagandistisen luonteensa vuoksi. Erillisyys ei tule ensimmäisenä mie-

leen, kun seuraa, miten Suomen ja Saksan suhteet kehittivät välirauhan aikana.

Enkä nyt tarkoita poliittisella ylätasolla käytyjä neuvotteluja ja tunnusteluja, vaan myös tavallisen ihmisen arjessa näkyneitä asioita. Kuopiolaista *Savo*-lehteä lukemalla saattaa havaita, kuinka saksalaiset aatteet esimerkiksi sosiaalipolitiikan alalla omakuttiin nopeasti osaksi suomalaista ajatusmaailmaa välirauhan aikana. Saksalainen äitiys- ja perheretoriikka sekä väestöpolitiikan keskeiset periaatteet (vain terve ja suurilukuinen kansa on oikeutettu vaatimaan elintilaa itselleen) näkyivät porvarillisessa *Savo*-lehdessä erittäin selkeinä.

Ei liene sattumaa, että Väestöliitto perustettiin vuonna 1941, hiukan ennen kuin jatkosota alkoi, ajamaan suuriperheisyyden ja äitien ja lasten terveyden asiaa. Ei liene sattumaa, että eduskunnassa käsiteltiin talvela 1940–41 punaisten invalidien eläkeasiaa, jonka puolesta kokoomuksen edustaja Havaskin puhui lämpimästi. Eikä liene sattumaa, että Kuopionkin kokoisessa kaupungissa järjestettiin keväällä 1941 tehdaskonsertteja työläisille ja tehtaan johdolle täysin Saksan mallin mukaan.

Tavoitteena oli suomalaisen yhteiskunnan harmonisointi ja kansan, erityisesti työläisten, saaminen yhteisten tavoitteiden taakse. Samanlaiseen harmonisointiin oli tähdännyt koko 1930-luvun ajan myös Hitlerin Saksan sosiaalipolitiikka ja propaganda.

Saksalainen historioitsija Götz Aly on tutkinut kansallissosialismia nimenomaan yhtenä älyllisen ja poliittisen eliitin tulevaisuudenprojektina, jollaisia Euroopassa on ollut useita ja on yhä. Hän on näyttänyt, miten Hitlerin valloituspolitiikan ja juutalais-

ten joukkotuhon taustalla ovat olleet paitsi aatteelliset myös taloudelliset syyt. Hän on myös osoittanut, kuinka Hitler osti Saksan kansan suosion voimaperäisellä sosiaalipolitiikalla, joka rahoitettiin ryöstöillä, alempien rotujen tuhoamisella ja silmittömällä riistolla. Alyn mukaan Hitlerin Saksan älylinen eliitti suunnitteli täysin tietoisesti Neuvostoliiton länsiosien kansojen nälännyttämisen. Sotataloutta ja pulaa korjattiin viemällä Itä-Euroopan vilja ja liha Saksaan, mikä piti kansan tyytyväisenä, ja samalla nälänhätä edisti alempien rotujen tuhoutumista ja uuden elintilan syntyä idässä.

Götz Aly toteaa kirjassaan *Architects of Annihilation*, että Norjan valloituksen jälkeen Saksa joutui vastaamaan tuonnista riippuvaisen Norjankin elintarviketilanteesta. Norjan tarvitsemaa viljaa, sokeria ja lihaa ei suinkaan viety Saksan kansan suusta – vaan itäisestä Euroopasta.

Meillä on suhtauduttu varsin viattomasti siihen, että Hitler lupasi Suomelle elintarvikeapua vastineeksi Saksan rinnalle lähtemisestä. Puhe erillissodasta kiistää sen tosiasian, että hyväksymällä Saksan kumppanikseen Suomi suostui myös hyötymään murhasta, pakkotyöstä ja riistosta.

Vilja on tietenkin vain viljaa, se syötiin ja lähdettiin sotaan. Tällä asenteella on ylläpidetty ajatusta siitä, että meitä eivät koske Saksan rikokset, me sodimme vain omalla asiallamme. Olimme kumppaneita vain niin pitkään kuin se edisti meidän asiaamme, ja irrottauduimme liitosta, kun toinen osapuoli alkoi luhistua. Suomen etu oikeutti noudattamaan hyväksikäytön logiikkaa viimeiseen saakka. Erillissota-termi tuntuu psykologisen pakon sanelemalta kiertoilmaukselta sille, että jokin likainen on hyvin lähellä mutta se pitää lohkoa tietoisuudesta pois.

Mielestäni jopa meidän sodan jälkeen syntyneiden suomalaisten pitäisi muistaa niitä juutalaisia, jotka ryöstettiin alastomiksi ennen surmaamistaan, ja niitä ukrainalaisia äitejä ja lapsia, jotka tyhjiksi ryöstetyissä kylissä seurasivat vilja- ja lihajunien lähtöä länteen. Koska saksalainen sosiaali- ja väestöpolitiikka tähtäsi nimenomaan kotirintaman tyytyväisenä pitämiseen, ryöstön ja nälännyttämisen problematiikka koskettaa hyvin voimakkaasti Saksan ja sen liittolaisten naisia ja lapsia.

Siksi naistenkin pitäisi puhua erillissodasta. ■